

„Nem találom a találkozási pontot” – Mario Montessori és Alexander S. Neill beszélgetése 1964-ben

2021.11.17.

Bevezetés

Az oktatási rendszerben különféle áramlatok érvényesülnek. Így volt ez 1964-ben is, amikor az Egyesült Államokban az 1960-as évek elején új szelek (is) fújdogáltak. Egyrészt hosszú évek apálya után újra alakultak Maria Montessori elveit követő iskolák, és újdonságként olyanok is, amelyek egy angliai iskola, az A.S. Neill alapította Summerhill példáját követték.

Ezt a helyzetet látva a Redbook ifjúsági magazin szerkesztői elhatározták, hogy összehozzák a két irányzat még élő vezetőinek találkozási pontját. Felkérték Summerhill akkor 80 éves alapító igazgatóját, A. S. Neillt és Mario Montessorit, Maria Montessori fiát, hogy találkozzanak, és beszélgessenek arról, hogy miben értenek egyet, és miben térnek el nézeteik az oktatással és neveléssel kapcsolatban. Az újság bevezetője és a beszélgetés teljes megjelent szövege magyar fordításban megtalálható a Demokratikus Nevelésért Egyesület honlapján.

Montessori és Neill: Két alternatív pedagógiai irányzat

Két ember találkozott, akiknek nézetei között átfedések és különbségek voltak. Beszélgetésük sajnos nem változtatott azon a tényen, hogy nem alakult ki szorosabb kapcsolat a két alternatív pedagógiai mozgalom között. Az együttműködés inkább

szórványos, bár vannak Montessori iskolák, amelyek alkalmazzák a Summerhill által propagált önkormányzat bizonyos elemeit, és vannak iskolák, amelyek a demokratikus önkormányzat mellett megtanulták a Montessori-mozgalomtól, hogy milyen fontos az, hogy a kisebb gyerekek esetében az oktatás ne támaszkodjon erősen a frontális tanításra, hanem új tanítási-tanulás módszert fejlesszen ki.

Egy találkozástól persze nem lehet elvárni, hogy nagy változásokat hozzon, de a beszélgetésben felmerült gondolatok segíthetnek a mai generációnak megtenni ezt a lépést, és megtalálni a közös jó magot a két pedagógiában.

Neill arról számol be, hogy az általa bevezetett önkormányzat milyen pozitív hatással volt a gyerekekre. Montessori is arról számolt be, hogy a hozzá került gyerekek is pozitív változásokon mentek keresztül. Montessori ezt annak tulajdonította, hogy a gyerekek szabadon választhattak a számukra kitalált és elérhetővé tett eszközök között. Neill felfogásában az ő sikere azon múlt, hogy a gyerekek megszabadultak a szerinte felesleges kényszerektől.

Valójában mind a két felfedezés nagy értékű, és kiegészítik egymást. Neill úgy találta, hogy az egyetlen kényszer, amire szükség van, az arra vezethető vissza, hogy a gyerekeknek és a felnőtteknek együtt kell élniük az iskolában. Mivel mi emberek különbözőek vagyunk, ezért arra van szükség, hogy kompromisszumokat kössünk. Ezeket a szükséges kompromisszumokat úgy lehet a legjobban megkötni, ha egymással beszélgetünk, és a vitás kérdéseket –mivel a közösség nagy – többségi szavazással oldjuk meg. A minta világosan az angol parlament volt. Ugyanakkor minta volt az is, hogy a parlamentben mindenki szabadon beszélhet, véleménye miatt senkit nem üldöztek. Minderről hosszan lehetne még írni.

Maria Montessori felfedezése kicsit más irányból jött. Rájött, ha a gyerekek választhatnak, ha saját maguk vehetnek kezükbe eszközöket, amelyeket úgy találtak ki, hogy az ne csupán

egyoldalúan a fejet trenírozza, akkor a gyerekek, akik az ő esetében a társadalom elesettebb, képzetlenebb rétegeiből kerültek ki, fejlődésnek indultak, megtanultak írni, olvasni, számolni, és ezzel lehetővé vált számukra a társadalmi előrelépés.

Neill odáig ment gondolataiban, hogy úgy képzelte, hogy a szabadság körülményei között a gyerekekből kitör majd a tanulási vágy, és szabadon mindent megtanulnak, ami érdekli őket. Ameddig ez a fordulat nem történik meg, addig várni kell és hagyni a gyerekeket játszani.

Ezt a nézetet a 60-as években sem osztotta a többség, és a helyzet ma sem más. Ennek sok oka van. Egyfajta történelmi tradíció azt mutatja, hogy a gyerekeknek az elmúlt 150 évben át kellett menniük a kialakult iskolarendszeren. Ez volt az, amit a legtöbb ember ma normálisnak tart. Neill természetesen rámutatott ennek az iskolarendszernek a hibáira, de gyakran túlzásokhoz is folyamodott, amikor például azt mondta, hogy egy iskolában a legkevésbé fontos dolgok a könyvek. Mintha az egyik végtelből a másikba esett volna. Minden tanítást bűnös dolognak látott, ha az nem a teljesen kényszerektől megszabadított gyerekek önkéntes vállalása volt.

Montessori erre a teljes szabadságra nem gondolt. Ő megelégedett azzal, hogy a gyerekeket jobb módszerrel tanította, hogy a tanulás valóban ahhoz vezessen, hogy tanítványai megtanuljanak írni, olvasni, számolni, mert azzal tisztában volt, hogy ez szolgálja leginkább későbbi boldogulásukat.

Montessori a maga nézeteiben azonban bizonyos vonatkozásban szintén túlzásba esett. Abbeli aggodalmában, hogy a gyerekek nem fognak tanulni, úgy találta, hogy a játék olyan tevékenység, amiből a gyerekeknek minél korábban ki kellene nőniük. Rendbontásnak találta, ha egy gyerek az eszközzel, amit ő bizonyos célokra talált ki, elkezdett játszani. Nem ismerte fel, hogy a játék a gyerekek életének fontos eleme, és

amiből a gyerekek csak nagyon fokozatosan nőnek ki. Nem foglalkozott azzal sem, hogy a játék különféle lehet. Lehet olyan, ami segíti a gyerekek fejlődését, de olyan is (agresszív, erősen versenyszellemű), ami hátráltatja. Ezt a megkülönböztetést sajnos Neill sem tette meg.

A gyerekkorban meg kellene hagyni a gyerekek számára az időt, hogy játsszanak, de biztosítani kell nekik a lehetőséget arra is, hogy tanuljanak. A játék ezért kapjon helyet az életükben, és a felnőttek ne tartsák azt, hogy a játék felesleges. Tudjanak különbséget tenni a fejlesztő játékok és a destruktív játékok között. Hagyjanak elég időt a fejlesztő játékokra, és csak lassan, a gyerekek igényeit követve növeljék a tanulásra fordított időt.

Megkerülhetetlen, hogy szót ejtsek arról a különbségről is, amely a két gondolkodó között abban mutatkozott, ahogy a szexualitásról gondolkodtak. Montessori a katolikus Olaszország gyermekeként a szexualitásra mint bűnre tekintett, amit Neill egy elmaradott álláspontnak gondolt. Montessori ebben odáig ment, hogy azt gondolta, ha a gyerekek el vannak foglalva „munkával”, akkor nem lesz idejük szexuális játékokra.

Neill úgy gondolta, hogy az egészséges fejlődés része a saját test felfedezése. Szexuális perverziók nem ebből, hanem az értelmetlen tiltásokból fejlődhetnek ki. Általában is elítélte a tradicionális szexuálmorált, ami azon a gondolaton alapult, hogy az ember bűnben született és rossz. Ezzel szemben Neill újra egy másik túlzó végletbe esett, amikor azt mondta, hogy az ember eleve jó.

Ezt a kérdést nem lehet egykönnyen eldönteni. Ha számos egypetűjű ikrek egyikét jó környezetbe helyeznénk, míg a másikat bűnözők között hagynánk felnőni (ez természetesen egy morálisan vállalhatatlan kísérlet), akkor meg tudnánk állapítani, hogy mi erősebb: a környezet hatása vagy a géneké. Amíg ilyen bizonyítékunk nincsen, addig jobb arra az

álláspontra helyezkedni, hogy az emberi természet rugalmas. Vannak diszpozícióink a rosszra és a jóra egyaránt, amiből a környezet hatására fejlődünk ilyenné vagy olyanná.

A beszélgetés során Neill többször hangsúlyozza, hogy a gyerekek intellektuális fejlődését nem tartja fontos kérdésnek. Ilyen az a megjegyzése, amikor azt mondja, hogy "Pokolba a matematikával". Olyan emberként, aki két világegést is megért, mindezt jogosan mondja. Majdhogynem jogosan. Mert hová is vezetne, ha felhagynánk azzal, hogy gyerekeinket írni, olvasni, számolni tanítjuk, nem is beszélve a matematika és a tudomány értékes eredményeiről?

Mario Montessori a beszélgetés folyamán többször kinyilvánítja egyetértését Neill-lel, bár nem adja fel azt a véleményét, hogy a biztos civilizációs ismeretek fontosak a gyerekek életében. Ezért inkább az ő nézeteivel értek egyet ebben. A civilizáció, amelyben élünk, úgy gondolkodik, hogy az, hogy a gyerekek részére egy iskolarendszert hoztunk létre, hogy az állam fizeti a tanárokat, elegendő azokhoz a célokhoz, amiket kitűztünk a gyerekek nevelésében. Ezzel nem minden szülő ért egyet, és vannak emberek, akik szerint ez kevés. Úgy találják, hogy az iskolarendszer számos hibáinak egyike az, amire Neill mutatott rá, nevezetesen a szabadság és az iskolai önkormányzat hiánya, másrészt az, amire Montessori mutatott rá, amikor elítélte a kisgyerekek esetében a túlzott mértékű frontális és csupán a fejet célzó tanítást.

Saját következtetésem

Magam is ezek közé a szülők közé tartoztam, és ma úgy gondolom, hogy komolyabban kéne venni Neill és Montessori elgondolásait, lefaragva belőlük mindkettőjük túlzásait. Bár a gyerekeket illesse nagyobb szabadság, de legyenek meg azok a biztonságos helyek, ahol tanulhatnak anélkül, hogy a többiek zavarnák őket. Legyenek intézmények az iskolában, amelyek azzal foglalkozzanak, hogy a gyerekek és tanárok közötti

konfliktusok megoldást nyerjenek anélkül, hogy egyik vagy másik fél előre kisajátítaná.

Végezetül hadd szóljak még arról, amiről a beszélgetésben nem esett szó: Milyen társadalmi rendszer mellett foglalt állást a két ember? Neill sokáig szimpatizált a kommunizmussal, és Maria Montessori egy ideig támogatta Mussolini rendszerét, abban a reményben, hogy az be fogja vezetni a Montessori módszert széles körben Olaszországban. Ahogy az évek múltak úgy látta be Neill, hogy egyedül a brit demokrácia az, amelyik az ő iskoláját eltűri. Montessori számára is nyilvánvalóvá vált, hogy hova vezet a fasizmus. Így mind a ketten végül a demokrácia támogatóivá váltak.

A demokráciák iskolarendszere állandó kihívásnak van kitéve, mert sokan elhagyva az iskolarendszert a demokrácia ellen fordulnak, mert az iskolában nem látják annak előnyeit. Ameddig az iskolákban nem gyakorolják a demokráciát, és nem tanulják annak elveit, addig ezen nem csodálkozhatunk. Ugyancsak nem csodálkozhatunk azon sem, hogy sok gyerek úgy kerül ki az iskolából, hogy tanulási potenciáljának csak egy töredékét tudja kamatoztatni, vagy az iskolai tanítási viszonyok éppen oda vezetnek, hogy tudása és tanulási képességei sérülnek.

Ezen a rossz helyzeten segítené, ha egyre többen megértenék az iskolai demokrácia fontosságát, és azt, hogy a demokrácia fontos és jogos célja az, hogy a társadalmi különbségek csökkenjenek, hogy a társadalmi konfliktusok békésen legyenek megoldva. Mindezekhez a célokhoz nagy mértékben hozzájárulna, ha az iskolákban megvalósulhatnának Neill és Montessori előremutató gondolatai.

Nemcsak arról van tehát szó, hogy egy demokráciának saját érdekében sokat kell költenie az iskolarendszerre, hanem arról is, hogy ezt hatékonyan tegye. A pénz, amit kaszárnyaszerű iskolákra költünk, benne olyan tanárokkal, akik csak a katonás fegyelem körülményei között képesek tanítani, akik azt

gondolják, hogy a differenciálást nekik maguknak kell elvégezni ahelyett, hogy azt a gyerekek maguknak kitalálnák, azok a tanárok, akik magukat nem hajlandóak a közösség tagjának tekinteni, hanem felsőbbrendű és tévedhetelen félistennek, kidobott pénz.

Eredeti megjelenés:

Kapcsolódó oldalak:

- „A pokolba a matematikával!” MARIO MONTESSORI ÉS A.S. NEILL vitatkozik iskoláikról és a neveléshez fűződő radikális álláspontjaikról 1964-ben
- Hannelore Zehnpfennig: Miért hagytam fel a frontális tanítással?
- A.S. Neill levele George Dennisonhoz